

Čeština neboli český jazyk je západoslovanský jazyk, nejbližší slovenštině, poté lužické srbštině a polštině. Patří mezi slovanské jazyky, do rodiny jazyků indoevropských. Čeština se vyvinula ze západních nářečí praslovanštiny na konci 10. století. Je částečně ovlivněná latinou a němčinou. Česky psaná literatura se objevuje od 14. století. První písemné památky jsou však již z 12. století. Češtinou jako mateřským jazykem mluví zhruba 10,7 milionu lidí – prakticky všichni v České republice. Celkový počet českých mluvčích se odhaduje na 13,2 milionu, což zahrnuje 2,5 milionu uživatelů češtiny jako druhého jazyka. V důsledku několika vystěhovaleckých vln ve druhé polovině 19. a ve 20. století hovoří totiž česky i desetitisíce emigrantů a jejich potomků, zejména na Slovensku, v USA (55 tisíc mluvčích), Kanadě, Německu, Rakousku, Rumunsku, Austrálii, na Ukrajině, v Srbsku (37 tisíc mluvčích), Chorvatsku (6 290 mluvčích), Rumunsku (2 170 mluvčích), Polsku (1 430 mluvčích) a v řadě dalších zemí. Čeština je flektivní jazyk vyznačující se komplikovaným systémem skloňování a časování a velmi volným slovosledem. K písemným záznamům používá latinku doplněnou o znaky s diakritikou. Pro výslovnost je charakteristický pevný přízvuk na první slabice, opozice délky samohlásek a specifická souhláska „ř“ (zvýšená alveolární vibranta = znelá dásňová kmitavá souhláska). Dělí se na: spisovnou češtinu určenou pro oficiální styk (je kodifikována v mluvnících a slovnících), která má dvě podoby: čisté spisovnou a hovorovou, kterou je třeba odlišovat od češtiny obecné; obecnou češtinu substandardní, nespisovná, která zahrnuje dialekty (nářečí) a sociolekty (slangy) včetně vulgariismů a argotu. Koexistence spisovné a obecné češtiny je některými autory označována jako diglosie. Spisovný standard neupravuje žádný zákon, ale kodifikuje jej v praxi svými obecně uznávanými doporučujícími publikacemi Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky a formálně jejich schválením pro výuku i Ministerstvo školství. Čeština (spisovná) je úředním jazykem České republiky a Evropské unie. V úředním styku lze češtinu používat také na Slovensku. Čeština je slovanský jazyk a patří tak do rodiny indoevropských jazyků. Spolu se slovenštinou tvoří česko-slovenskou větev západoslovanských jazyků, mezi které patří dále polština, kašubština a lužická srbština (horní a dolní). Čeština je nejzápadnějším slovanským jazykem. Čeština je blízká a vzájemně dobře srozumitelná se slovenštinou. Rozdíly mezi těmito dvěma jazyky jsou menší než rozdíly mezi některými nářečími jiných jazyků. Například severoněmecké dialekty němčiny jsou jen obtížně srozumitelné s jižními a jsou více příbuzné staré angličtině nebo nizozemštině než spisovné němčině. V Česku a na Slovensku naproti tomu panuje pasivní česko-slovenský bilingvismus (mimo jiné i díky dřívější existenci společného státu, Československa), Češi zpravidla bez větších problémů rozumějí slovenštině a naopak. Vzájemná srozumitelnost obou jazyků se odhaduje na 95 %. Jejich dialekty vytvářejí jazykové kontinuum, tj. přechod mezi nimi je plynulý. V meziválečném Československu (1918–1938) byly v duchu tehdejší politiky čeština a slovenština považovány za dvě spisovné varianty jednoho jazyka. Čeština se vyvinula na konci 1. tisíciletí ze západního nářečí praslovanštiny. V pračeském období si zachovávala některé praslovenské prvky, jako byly jery, nosovky, palatalizace či systém čtyř minulých časů (aorist, imperfektum, perfektum, plusquamperfektum). Tyto prvky nejpozději do konce 15. století postupně vymizely (v uvedeném pořadí). Písemné památky z nejstaršího období jsou jen sporadické. Číst a psát tehdy uměli většinou jen duchovní. Funkci spisovného jazyka zpočátku plnila staroslovenština psaná hlaholicí, později latina psaná latinkou. První česky psanou památkou jsou 2 věty ze zakládací listiny litoměřické kapituly z roku 1057, které jsou však zřetelně mladší, zřejmě až z 12. století. Zní: „Pavel dal jest Ploškovicích zemu. Vlach dal jest Dolas zemu Bogu i svjatemu Scepanu se dvema dušnikoma Bogucos a Sedlatu.“ Dále se dochovaly posměšné přípisky z chorální knihy svatojiřské (Svatojiřské přípisky) z konce 13. století. Věty byly psány tzv. primitivním pravopisem, který používal neupravenou latinku i pro zápis hlásek, které byly latině cizí (jedno písmeno mohlo označovat více hlásek). Ve 14. století se česky začínají psát úřední listiny a objevuje se i první česky psaná literatura. Karel IV. nechává vyhotovit první překlad Bible do češtiny. Používá se sprežkový pravopis, který chybějící fonetické znaky vytváří kombinací písmen latinky. Na přelomu 14. a 15. století se objevuje návrh na reformu pravopisu, který zaváděl do češtiny používání diakritických znamének. Propagátorem tohoto návrhu byl Jan Hus, není však jasné, zda byl také jeho autorem. Každopádně byl rozhodným zastáncem názoru, že by se neměly používat vypůjčky z cizích jazyků, pokud pro danou věc již existuje vhodné domácí označení. Tyto puristické tendence v dalších staletích sílily a důležitým způsobem formovaly slovní zásobu. Velký rozvoj zažila česky psaná literatura zejména po vynálezu knihtisku v 15. století. Nejstarší tištěná kniha psaná v českém jazyce je Kronika trojanská, která byla vytištěna v Plzni nejspíše roku 1468. K rozkvětu češtiny přispěla zejména Jednota bratrská, která užívala češtinu jako liturgický jazyk a vytvořila nový překlad bible vynikající svou typografickou úrovní. Tato tzv. Bible kralická (1579) byla po velmi dlouhou dobu považována za vzor spisovného jazyka nejen pro češtinu ale i slovenštinu. Po porážce stavovského povstání v roce 1620 došlo k nucené emigraci české nekatolické inteligence (Jan Amos Komenský, Pavel Stránský aj.), která spolu s Tricetiletou válkou zapříčinila postupný úpadek česky psané literatury. Obnovené zřízení zemské (1627, 1628) zavedlo jako druhý úřední jazyk v Čechách a na Moravě němčinu, která byla zrovnoprávněna s češtinou. Čeština sice nadále zůstala dominantním jazykem na venkově (mimo příhraničních oblastí a Slezska), ale ve městech a u vyšších vrstev obyvatelstva převládla němčina. I v této době vycházely česky psané knihy, které ovšem podléhaly přísné cenzuře a nedosahovaly úrovně z dob Jednoty bratrské. Úpadek české literatury nebyl v této době zapříčiněn snahou o potlačení češtiny, ale spíše celkovou změnou kulturního prostředí, utužování nevolnictví a zavržením děl nekatolických autorů. Ostatně ani jazykově německé literatury v českých zemích nevycházelo o mnoho více a ani její úroveň nebyla vyšší. Pro češtinu v tomto období je typická chudší slovní zásoba a výrazná diferenciací nářečí v důsledku relativní izolovanosti venkovských oblastí, zejména moravských a slezských, které se vyvíjely odchylně od obecné češtiny. Ve městech, kde docházelo k intenzivnějšímu styku s němčinou, pronikaly do češtiny četné germanismy. Spisovná čeština je zasažena tzv. brusičstvím, radikální formou jazykového purismu, které se snažilo očistit češtinu od veškerých cizorodých prvků i za cenu odtržení od živého jazyka. Tyto snahy zůstaly záležitostí úzké vrstvy inteligence a ve svém důsledku jen prohloubily úpadek češtiny jako literárního jazyka. V 18. století se objevuje snaha o zavedení němčiny jako jednotného jazyka ve všech zemích habsburského soustátí. Tato snaha byla vedena spíše pragmatickými důvody než nacionálními motivy. Čeština ztratila svůj (již spíše formální) statut úředního jazyka, ale reálné jazykové poměry se příliš nezměnily.

Škola českého jazyka a literatury pro pedagogy

11.–13. října 2021
v Praze

TÉMATO	PŘEDNÁŠEJÍCÍ
Popularizační styl v současné mediální komunikaci	Prof. PhDr. Jana Hoffmannová, DrSc.
Jazykový management na sociálních sítích	Mgr. Tamah Sherman, Ph.D.
Vybrané aspekty vlivů nových médií na komunikaci dětí a dospívajících	PhDr. Václav Moravec, Ph.D. et Ph.D.
Současná česká poezie perspektivou díla Petra Borkovce	Mgr. Martin Lukáš, Ph.D.
Hlavní trendy české prózy po roce 2000	Mgr. Alena Šidáková Fialová, Ph.D.
Čeští dramatici na scéně?!	PhDr. Lenka Jungmannová, Ph.D.
Komentovaná prohlídka Veletržního paláce	Mgr. et Mgr. Stanislava Fedrová, Ph.D.

Školu českého jazyka a literatury pro pedagogy pořádá Akademie věd ČR, resp. Středisko společných činností AV ČR, ve spolupráci s Ústavem pro jazyk český AV ČR a Ústavem pro českou literaturu AV ČR již od roku 2012.

Vzdělávací kurz je určen aktivním učitelům českého jazyka a literatury 2. stupně ZŠ, SOŠ, SOU a gymnázií. Cílem Školy českého jazyka a literatury pro pedagogy je účastníkům představit zajímavá témata a poslední trendy v českém jazyce a v české literatuře. Po absolvování kurzu každý pedagog získá nové poznatky a nápady, které následně může aplikovat v praxi při výuce českého jazyka a literatury na příslušné škole.

Odbornými garanty Školy českého jazyka a literatury pro pedagogy jsou PhDr. Markéta Pravdová, Ph.D., MBA, z Ústavu pro jazyk český AV ČR a PhDr. Robert Kolár, Ph.D., z Ústavu pro českou literaturu AV ČR.

Místo konání: Akademie věd ČR, Národní 1009/3, Praha 1, sál č. 206.

PONDĚLÍ 11. 10.
BUDOVA AV NÁRODNÍ, SÁL 206

- 9.00 Zahájení
- 9.05–10.45 Popularizační styl v současné mediální komunikaci
Prof. PhDr. Jana Hoffmannová, DrSc.
- 11.00–12.45 Jazykový management na sociálních sítích
Mgr. Tamah Sherman, Ph.D.
- 14.00–15.00 Vybrané aspekty vlivů nových médií na komunikaci dětí a dospívajících
PhDr. Václav Moravec, Ph.D. et Ph.D.

ÚTERÝ 12. 10.
BUDOVA AV NÁRODNÍ, SÁL 206

- 9.00–10.00 Současná česká poezie perspektivou díla Petra Borkovce
Mgr. Martin Lukáš, Ph.D.
- 10.15–11.15 Hlavní trendy české prózy po roce 2000
Mgr. Alena Šidáková Fialová, Ph.D.
- 11.35–12.35 Čeští dramatici na scéně?!
PhDr. Lenka Jungmannová, Ph.D.
- 14.00–15.00 Komentovaná prohlídka Veletržního paláce (1. skupina)
Mgr. et Mgr. Stanislava Fedrová, Ph.D.
- 15.00–16.00 Komentovaná prohlídka Veletržního paláce (2. skupina)
Mgr. et Mgr. Stanislava Fedrová, Ph.D.

STŘEDA 13. 10.
BUDOVA AV NÁRODNÍ, SÁL 206

- 9.00–12.00 Diskuze o výuce literární historie
Moderuje Robert Kolár
Diskutující Dalibor Dobiáš, Ladislav Futtera, Matouš Jaluška,
Pavel Janoušek, Vendula Rejzlová
- 12.00 Závěrečné rozloučení a předání certifikátů

Anotace

Popularizační styl
v současné mediální komunikaci
Prof. PhDr. Jana Hoffmannová, DrSc.

V současné době bouřlivého rozvoje nových médií nepochybně roste význam fenoménu popularizace – ale kam vlastně patří z pohledu stylistiky, jaké místo zaujímá v klasifikaci komunikačních sfér nebo funkčních stylů?

Popularizační texty se vyznačují smíšenou povahou: patří především do sféry odborné komunikace, ale některými rysy se blíží i publicistice, každodenní komunikaci, či beletristické fikci. Střídají se tu různé žánry, vyjadřování je leckdy značně neformální.

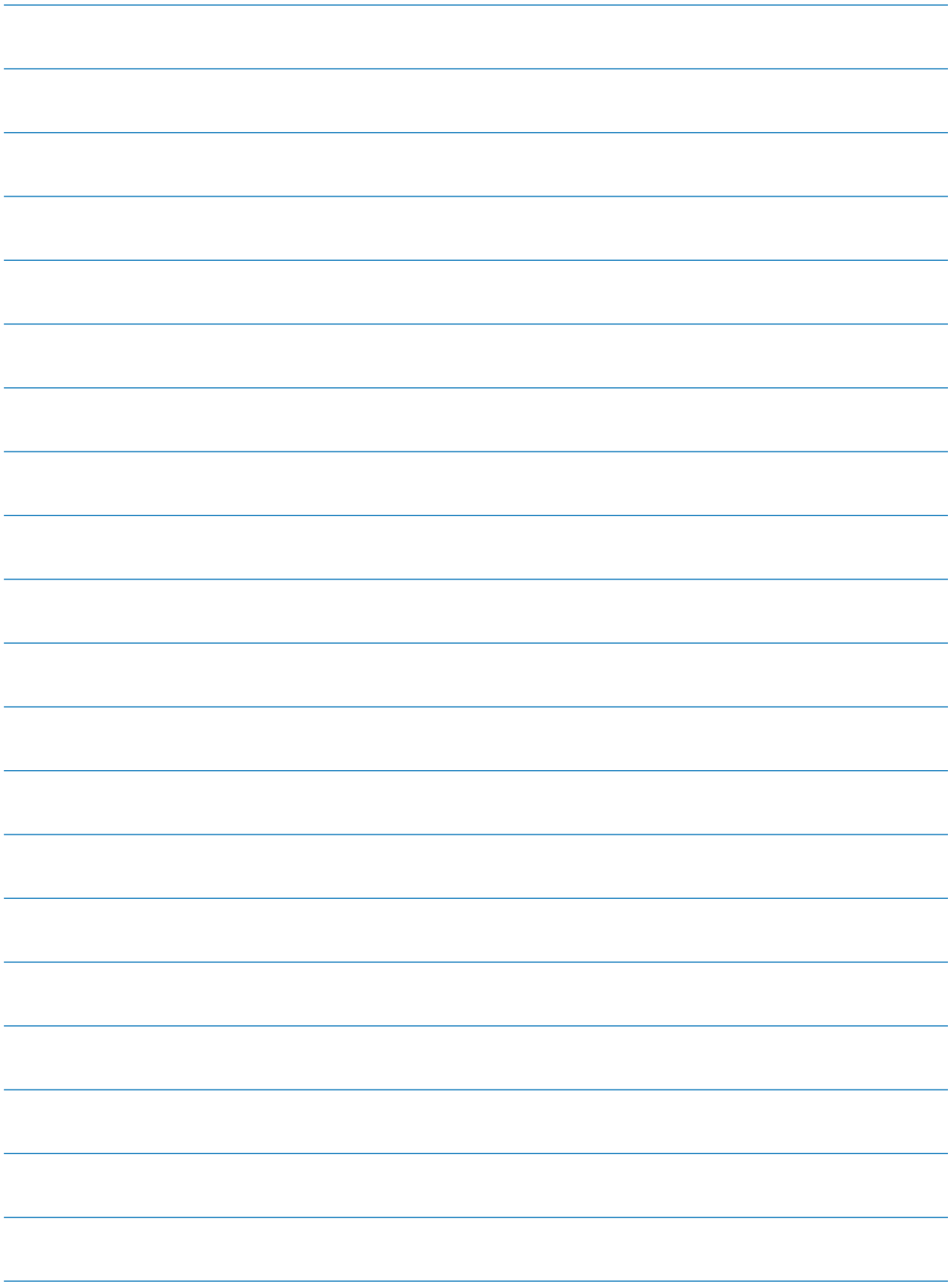
Výklad se zaměří hlavně na vztah stylu popularizačního a učebního: oba spolu sdílí např. snahu o kontakt a dialog s adresáty, názornost, pečlivý výběr výklad termínů. Ukázky budou vybrány mimo jiné z časopisu Časostroj (je určen mladým čtenářům a usiluje o zábavnou popularizaci historie).

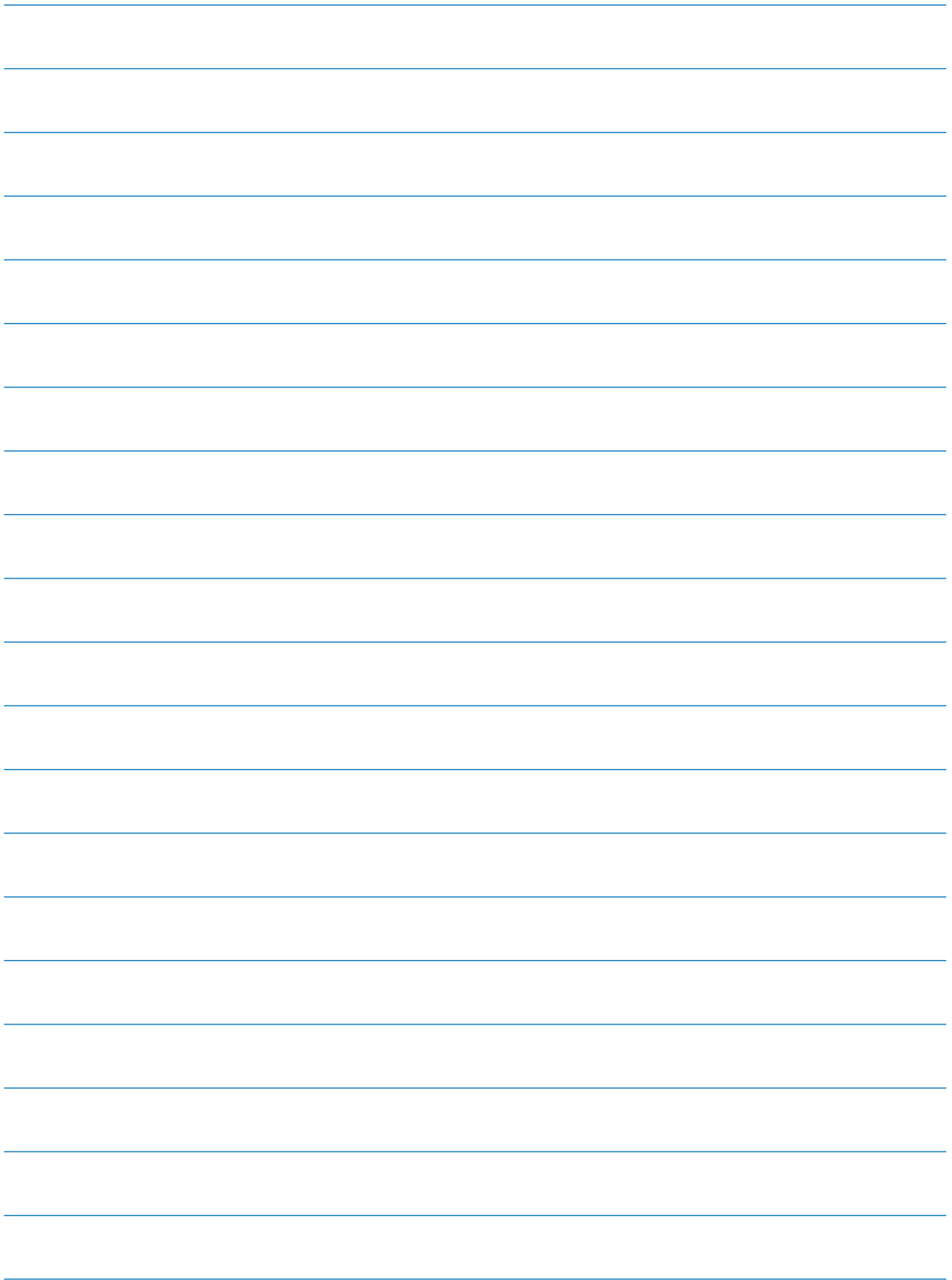

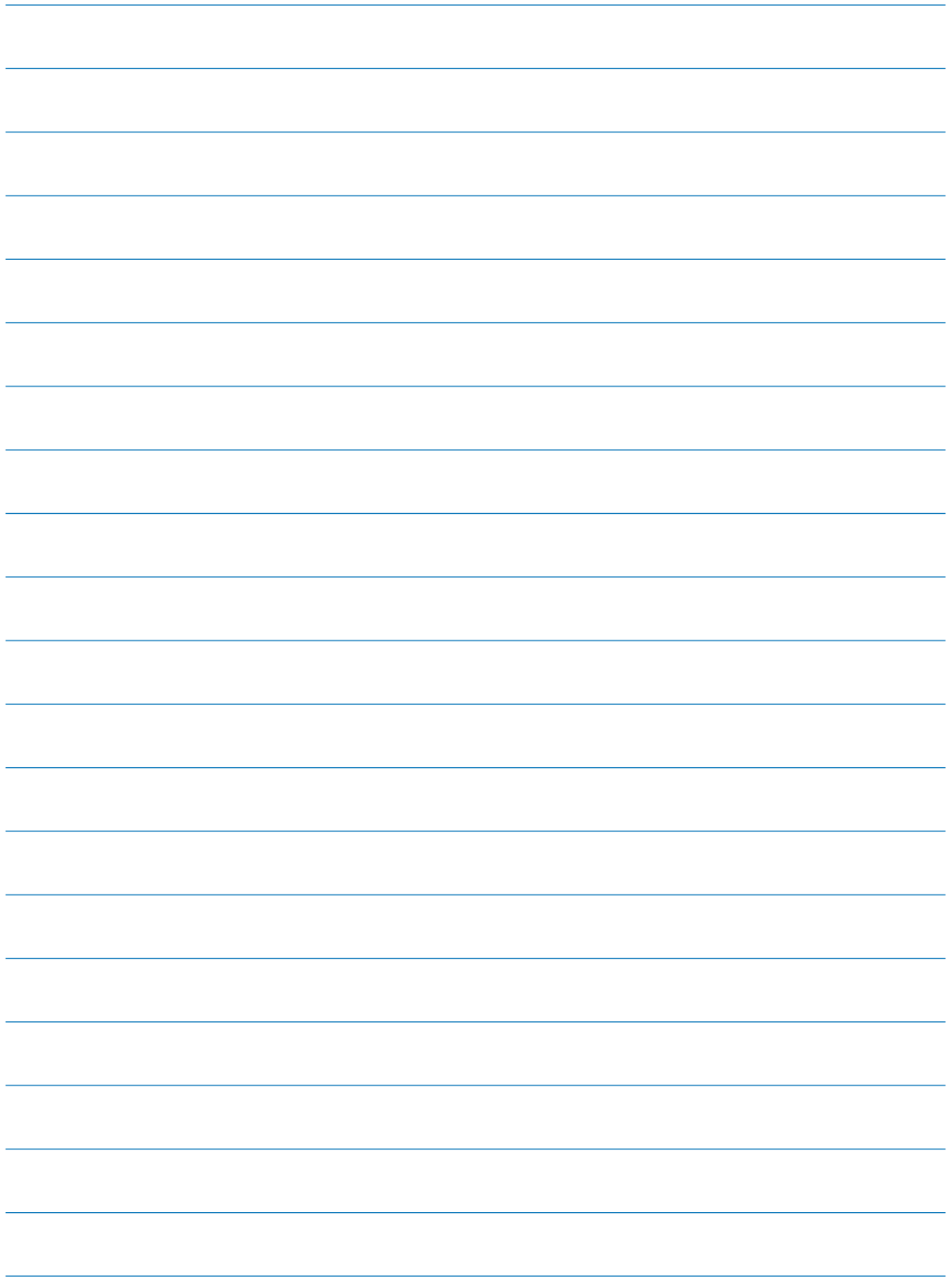
Vystudovala na Filozofické fakultě UK obory čeština a historie. Od roku 1973 dosud pracuje v Ústavu pro jazyk český AV ČR (nyní v oddělení stylistiky a sociolingvistiky).

Věnuje se stylistice, teorii textu, analýze dialogu a výzkumu mluvené češtiny, je autorkou nebo spoluautorkou četných monografií a studií z těchto oborů.

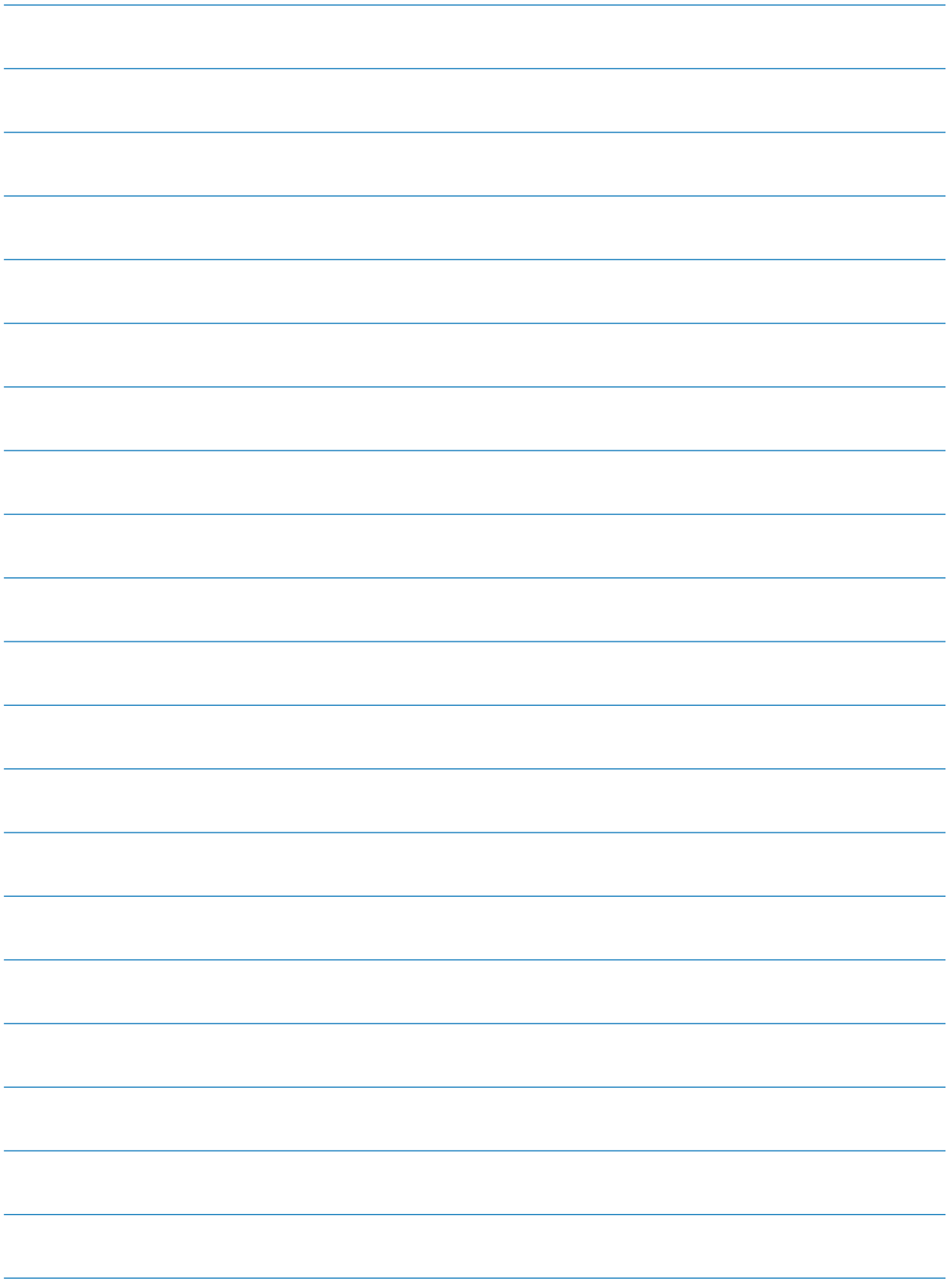
Kromě toho řadu let vyučovala na Filozofické fakultě UK a podílela se na učebnicích pro základní a střední školu i na učebních textech pro vysokoškolské studenty.

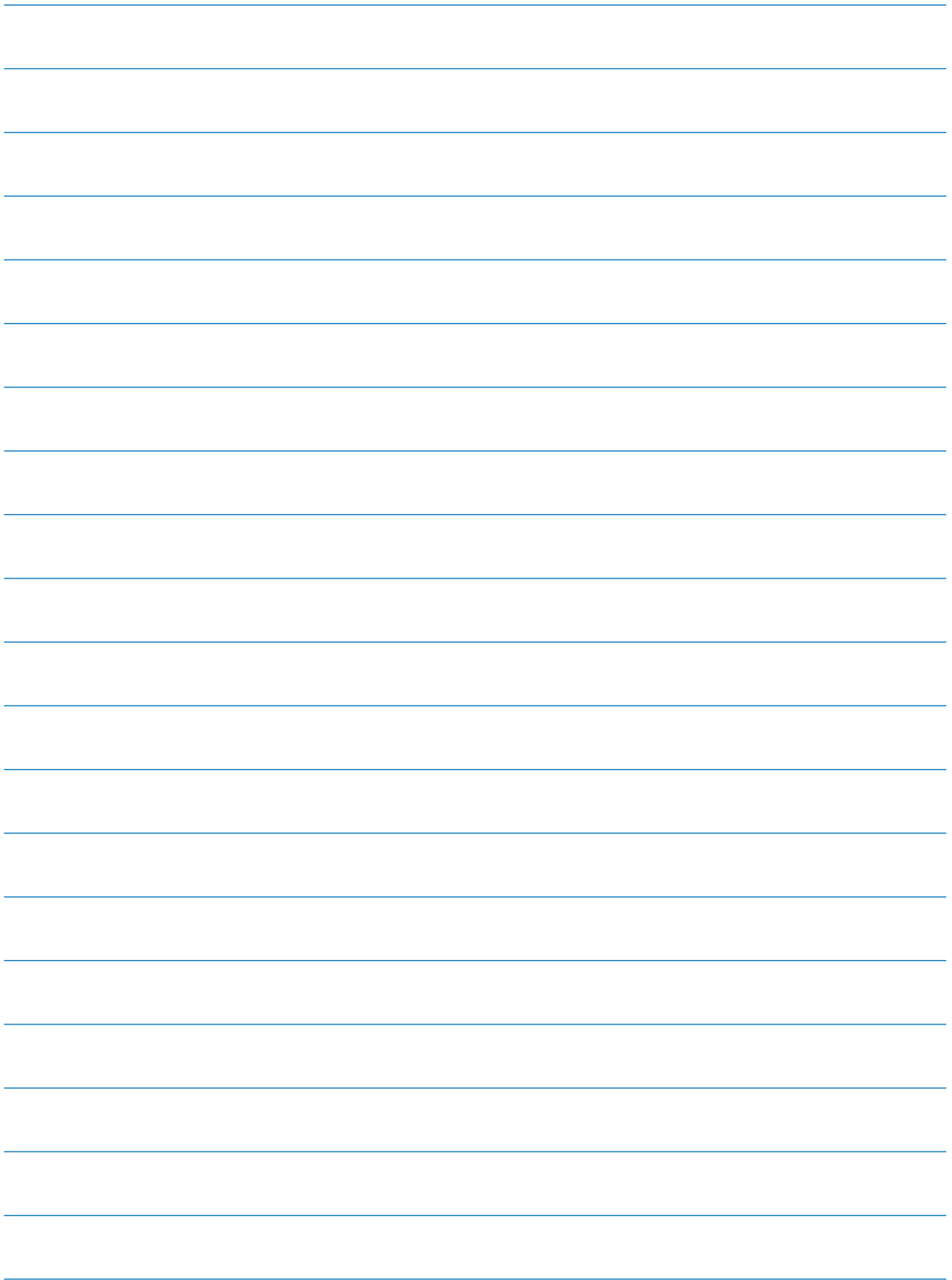

Komentovaná prohlídka

Veletržního paláce

Mgr. et Mgr. Stanislava Fedrová, Ph.D.

Komentovaná prohlídka nové expozice 1796–1918: Umění dlouhého století ve Veletržním paláci (Národní galerie), která ve třech hlavních tematických celcích – Člověk, Svět a Ideje – staví vedle sebe díla domácí a evropská i díla časově od sebe značně vzdálená.

Expozice tak rozrušuje tradiční představu o kánonu a o vývoji stylů, ale naopak ukazuje nové souvislosti a vztahy jak mezi jednotlivými díly, tak mezi vizuální kulturou a zásadními proměnami, jimiž společnost a svět v tomto období procházely.

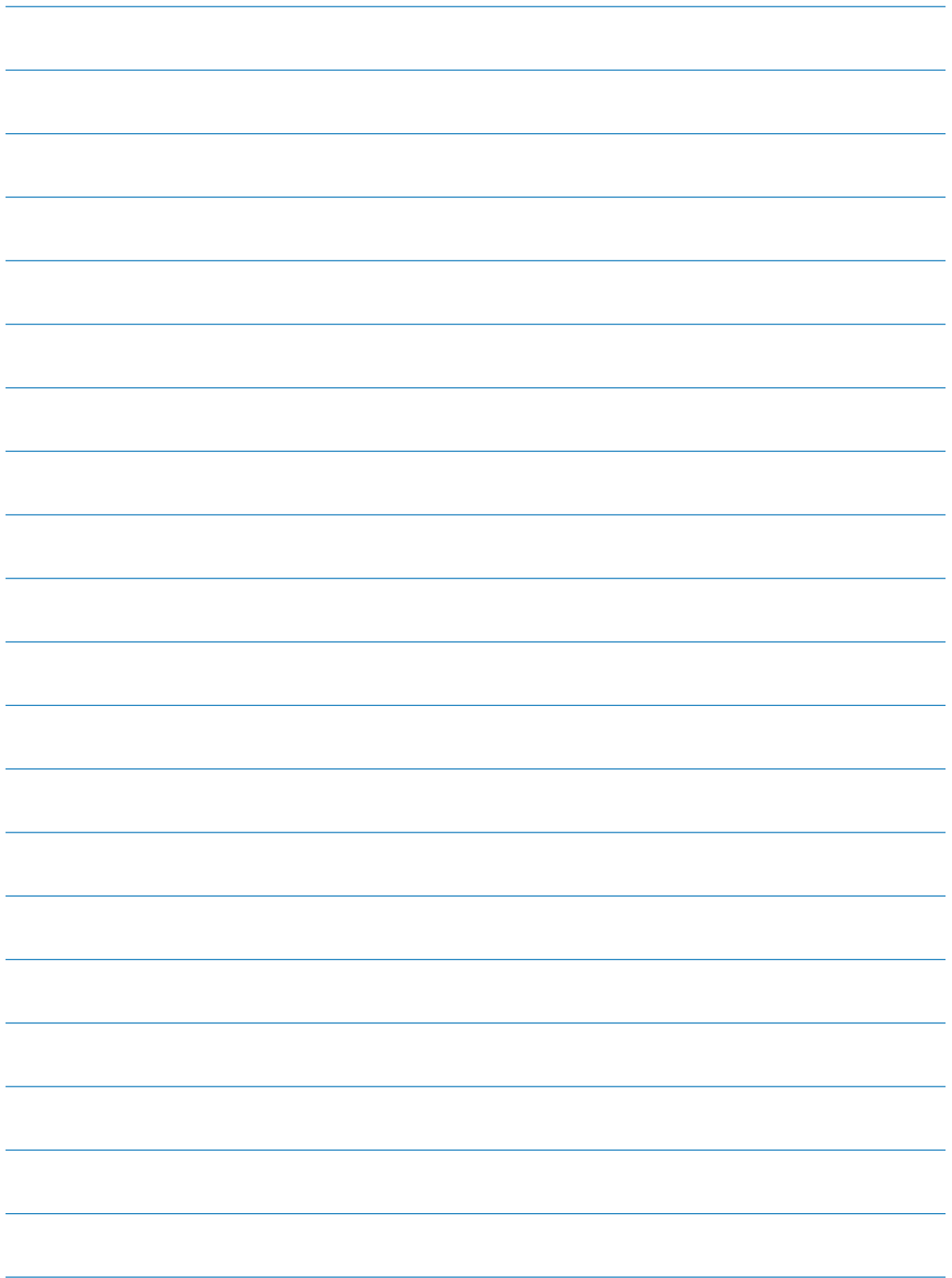
Zabývá se historickou poetikou a teorií literatury a výtvarného umění.

Společně s Alicí Jedličkovou napsala monografii Viditelné popisy (2016),

jež usiluje o rehabilitaci popisu odhalením jeho reprezentačního potenciálu z pohledu několika disciplín.

V poslední době ve spolupráci s historiky umění sleduje fenomény procházející napříč uměními (knihy Nespátříte hada, 2017, Cirkus pictus – zázračná krása a ubohá existence, 2017).

Působí v odděleních teorie Ústavu pro českou literaturu a Ústavu dějin umění AV ČR; na FF MU se podílí na rozvíjení oboru Literatura a mezikulturní komunikace.

ODBORNÍ GARANTI

PhDr. Markéta Pravdová, Ph.D., MBA
Ústav pro jazyk český AV ČR

Působí v Ústavu pro jazyk český AV ČR jako zástupkyně ředitele a v Kanceláři AV ČR jako členka Akademické rady. Vystudovala filozofii, český jazyk a literaturu na Filozofické fakultě UK a mediální studia na Fakultě sociálních věd UK.

Je autorkou knihy *McDonald's – tak trochu jiná kultura?* (Karolinum, 2006), spoluautorkou *Internetové jazykové příručky* (prirucka.ujc.cas.cz), editorkou a vedoucí autorkou několika kolektivních monografií: *O češtině 1–3* (Česká televize, 2007, 2008, 2010), *Jsme v češtině doma?* (Academia, 2012), *Akademická příručka českého jazyka* (Academia, 2014, 2. vyd. 2019), *Čeština nově od A do Ž* (Academia, 2016), zpracovatelkou normy ČSN 01 6910 (ÚNMZ, 2014), členkou redakční rady časopisu *Naše řeč* a autorkou řady odborných studií, popularizačních textů a mediálních projektů.

PhDr. Robert Kolár, Ph.D.
Ústav pro českou literaturu AV ČR

Působí v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR, kde se věnuje teorii verše. V minulosti působil jako učitel českého jazyka a literatury na Anglickém gymnáziu v Praze.

Je autorem či se spolupodílel na tvorbě knih *Teorie literatury: učebnice pro střední školy* (Fraus, 2014), *Úvod do teorie verše* (Akropolis, 2013), *Interpretace textů (nejen) ke státní maturitě* (Akropolis, 2010).

Řídí *Seminář České knihovny*, edici přinášející interpretace literárních děl pro učitele a studenty. Je členem redakční rady časopisu *Český jazyk a literatura*.

ORGANIZAČNÍ ZAJIŠTĚNÍ

Mgr. Zuzana Vsetečková
Středisko společných činností AV ČR

Divize vnějších vztahů - odbor projektů rozvoje lidských zdrojů
Vodičkova 40
110 00 PRAHA 1

Telefon: 734 685 738
E-mail: vseteckova@ssc.cas.cz

